

TELEGRAFUL ROMÂN.

Nr. 30. ANUL XIII.

Sabiu, in 1830 Apriliu 1865.

Telegrafulu este de doua ori pe septe-
man: joi'a si Duminec'a. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiu la espeditur'a
oici pe afara la c. r. poste, cu bani
gaf'a prin scrisori francate, adresate
catra espeditura. Pretulu prenumeratiu-
nei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu an
8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litere
mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

O Metropolia româna

reînviata dupa unu seculu si jumetate.

Sub titlulu acest'a „Trompet'a Carpatiloru“ aduce urma toriulu
tractatu forte instructivu asupr'a referintieloru nostre bisericesci.

Restabilirea drepturilor ierarhiei române ortodoxe din
Transsilvani'a, Ungari'a si Banatulu Temisianu, prin a eii re-
tragere de sub supremati'a timpurala a Mitropoliei serbe din
Carlovitiu, si totodata denumirea de metropoliu românu orto-
doxu a Pré-sântiei Sale Baronului Andreiu Siagun'a, s'a co-
municatu acestui eminente prelatu alu bisericeii ortodoxe resar-
ritene, prin epistol'a autografa a M. S. imperatulu Austriei
Franciscu Iosifu de la 24 Decembre 1864; remanendu că sepa-
ratiunea averei ecclesiastice miscat'oria si nemiscat'oria, co-
muna pâna aci ierarhiei serbo-române, sa se reguleze in pro-
portioni ecutabili pentru satisfacerea ambeloru pârti, prin in-
tielegere comuna intr'unu sinodu.

Telegrafulu Român Nr. 18 din lun'a trecuta a-
rata, ca acestu sinodu (congressu?) se afla acum in lucrare,
si ca o parte din deputatii serbi impreuna cu alu loru Mitro-
politu, pe care-lu porecescu Patriarchu (1), s'aru fi pronun-
ciatu forte arbitrariu in privint'a separatiunei diseloru averi,
comune ecclesiastice, voidnu domni'a-loru a le dá unu caracte-
teru de avere propria numai natiunei serbe.

Relativu la situatiunea acestei circumstantie de dreptu
natiunali si ecclesiasticu alu Româniloru ortodoxi, ne va fi per-
misu, că românu de aceeași religiune, sa dicemu si noi unu
cuventu in favorea adeveralui.

Spre a poté mijloci in sa o lamurire mai chiara prin spe-
cificarea causeloru, ce au contribuitu la dis'a aliantia eccle-
siastica intre Români si Serbi, vomu atinge mai antaiu, pe
scurtu, câte-va din cele mai principali catastrofe chronologice
ale istoriei nostre generali, propria tutoru Româniloru din veri-
ce parte a teritoriulu locuitu de densii.

Incepemu dara cu a ne rechiama in memoria principiulu
conductoriu, ce si-a creatu geniulu romanismulu prin intru-
nirea simtiuluu natiunali cu doctrin'a religiunei ortodoxe,
principiu ce s'a incarnatu in germenele românu inca de la
transplantarea sea in Daci'a, in câtu natiunalitatea si cultulu or-
todoxiei au fostu la Români identice pâna acum'a; si asiâ, nu-
mai prin impulsionea acestui sacru dualismu, au potutu strabun-
ii si parintii Româniloru de pretutindenii, sa infrunte ne-
numerate pericole si sa transmita urmasilororu loru atâtea su-
blime esemple de adeverala gloria româna si admirabili vir-
tuti de pietate.

Simbolulu acestui dualismu, mostenitu dela strabuni, a
resistatu pururea că o stânca divinisata, la tôte devastatiunile
causate pe teritoriulu românu, de câtra diverse horde barbare,
cari, atinse de efectele dualismulu, unele din ele s'au res-
panditu cu incetulu, pe candu altele, parte au fostu umilite,
parte si-au transformatu moravurile prin adoptarea cristianis-
mulu de la Români, precum Ungurii si Bulgaro-Serbi; insasi
crstinirea Rusilororu a fostu mijlocita prin aceleasi efecte. —
Totu acestu sublimu dualismu a inspiratu pe românu de a
sustine ortodoxi'a in tóta intinderea oriintelui prin dotatiuni
numerose (2); asemenea de a inzestra institutiuni ortodoxe si
in unele pârti despre apusu pâna la Mitrovitiu.

Post'a mitropolia româna ortodoxa la Alb'a Iuli'a in Trans-

(1) Sub pretestu ca parintii loru, pe candu traiau in Turci'a, aru fi a-
vutu propriulu loru Patriarchu cu resiedinti'a la Ipecu? — poté de
vr'o alta confessiune ore-care? Căci ortodoxi'a intr'ega nu cu-
nosce de câtu numai patru Patriarchi, cu resiedintiele la Ieru-
salimu, Alexandri'a, Antiochi'a si Constantinopole.

(2) Care le-au facutu strabunii Româniloru cu scopu numai că in
acei timpi de persecutiuni religiöse sa se póta sustine prin mo-
nastirile aceloru locuri instructiunea precepteloru religiunei or-
todoxe, si sa gasesca in acele sante lacasuri asilu cei ce devinu
victimu pentru marturirea diseloru precepte; eara nu că sa indope
cu acele ajut'ore lacomi'a nesatiosa a calugariloru greci, si a le
inlesni mijioce pentru abusuri si demoralisatiuni, dupa cum voru
ei sa intielga.

silvani'a, se dice a fi fostu si ea dotata, in timpii din urma,
de unu Principe alu Tierii-romanesce, cu domeniulu Sâmba-
t'a de josu lâng'a Fagarasiu. Prin ce metamorfosa dara a de-
venitu acestu domeniu proprietate a Baronulu Bruckenthal,
va poté si are datoria de a spune natiunei adeveralu, séu
descendintii acelor'a, ce au nimicitu acea mitropolia, séu noulu
Archipastoru ortodoxu românu, ce vine acum a reintra in
drepturile nesubscriptibili ale acelei mitropolii, si a revoca fo-
st'a eii avere propria, care nu poté fi usurpata de veri-ce
altu cultu, sub nici unu felu de pretestu.

Rumperea unitatii civile si teritoriale a Româniloru, atatu
din Daci'a Traiana câtu isi din Aureliana, dat'ea dela alo-
carea Unguriloru si Bulgaro-Serbiloru pe teritoriile române,
reulu celu mai fatalu in sa, ce causâ decadinti'a generala a
Româniloru, a devenitu dela cumplitele efecte ale Sinodulu
dela Florenti'a, anulu 1439.

Români fideli doctrinei dualismulu loru, se infiorara de
ambitiös'a separatiune a Patriarchulu de Rom'a, prin mo-
dificarea ce elu facuse dogmeloru asiediate de sinodele ecume-
nice. In urm'a acestei catastrofe sporescu simpatihiele Româ-
niloru pentru correligionarii loru Greci si Bulgaro-Serbi, eara
prelatii acestor'a, profitandu de ocaziunea favorabila, isbu-
tescu, prin intrige, a amagi pe Români sa-si arda tôte câr-
tile scrise cu litere proprie, si in loculu acelor'a sa adopte
cârti grece si bulgare.

Acestu faptu de sinucidere natiunala, a avutu cele mai
fatali consecintie; unu intunerecu teribilu se revorsa apoi a-
supr'a totororu Româniloru, influentiandu in sa, cu incetulu,
mai cu multa cumpline asupr'a Româniloru de pe teritoriulu
din partea drepta a Dunarei, unde fatalmente durâ pâna
acumu!!! —

Moldov'a si Tier'a-romanesca din liber'a loru vointia
priimescu a se pune sub suzeranitatea Portii, cu conditieni
de a-si pastra ele autonomi'a propria si de a fi protegiate de
Porta in contra veri-câroru asupriri din afara, stipulandu-se
si garantandu-se acestea formale prin tractate.

Celelalte provincie române devinu sub potentatea Portii
dupa trist'a batalia dela Mohaci.

Ne retinemu de a vorbi speciale despre tôte tiraniile
esercitate asupr'a Româniloru si religiunei loru.

Tacemu si despre revolutiunea poporana a lui Dojea si
despre continuarea eii pâna la conspiratiunea unanima a ari-
stocratiei magiara, secuia si sasa, in contra Româniloru si
religiunei loru, pentru ca crudimile esercitate in aste impre-
giurări de câtra legea aristocratica covarsiescu veri-ce bar-
barismu, si nu se poté compará decatu cu sfasierile furiöse ale
fieloru selbatice.

Intr'unu cuventu, consecintiele acelei fatale epoche au
fostu: nenumerate tiranii, usurpatiuni, devastârisi resbelecivili.

Dara in mijloculu aceloru perturbatiuni generali in si-
nulu romanismulu, pe candu adica inamicii sei acceptau cu-
renda-i dissolutiune totala, se zaresce (in tocmai că unu lu-
cêfaru pe orizonte in momentele de tempeste maritime) appa-
ritiunea reformatiunei lui Luther si inventarea tipografiei.

Romanismulu, electrisatu de impressiunile aceloru crea-
tiuni, si-emancipa biserica sea prin tiparirea cârtiloru religi-
öse in limb'a propria; acêsta procedere a fostu inceputulu tu-
toru restauratiuniloru urmate pâna astadi.

Români in sa din partea drepta a Dunarei, nu potura
profita de acêsta renascere natiunala si religiösa, retinuti fi-
indu de terorismulu osmanu, ce erâ porurea intaritatu asu-
pr'a loru prin intrigele ierarhiei grece din Constantinopole.

Cu finele secululu XVII, incependu a retrogradá poterea
osmana, scapara de arbitragiulu eii Români din Banatulu
Temisianu, Ungari'a si Transsilvani'a; dara asta a loru par-
tiala usiurare se inlocuiescu pela finitulu acelu seculu si in-
ceperea celui urmatoriu, prin alte doue evenimente mai ter-

(3) Vedi intre altele istori'a Ungariei de Fessler.

ribili pentru unitatea dualismului român; adică, parte prin asediarea la confiniile apusene ale Banatului Temisianu a veneticilor Serbi, emigrati din Turcia în urm'a resbelului între imperatul Leopold și Sultanulu, și parte prin apostasia a Metropolitului din Transilvania Atanasia, carele, orbitu de o ambițiune desiertă, devine sperjuru și celu antăiu violatoriu alu dualismului român; tradandu-si turm'a cuventătoare, și pe colegii ierarhiei propria române, elu se face din stapănu absolutu independente, unu simplu clientu (4), servu alu terorismului iesuiticu, ce se sfășia p'atunci mai în tôte statele europene de cătra poporele luminate, și pecandu persecutiunile asupr'a ortodoxiei incepuseră a se infrenă prin devenirea preșideloru provincie sub tolerant'a dominațiune a monarhiei austriace, ale cărei principie de tolerantia eclesiastica se proclamara apoi formale de cătra imperatul Iosifu alu doilea.

Consecințele convertirei dășului Archipastoriu, și printr'ensulu și a unei părți forte minore a poporului român, covarsira tôte fatalitățile catastrofeloru precedenti; partea inșă cea constantă în fidelitatea religiunii sele tradiționaria (și cea absolutu mai mare a poporului și clerului), devenindu orfana în cele spirituale și espusa la totu felulu de propagande eterodoxe și antinationali, se vedu în fine forțiată a face o alianță timpură cu veneticii Serbi în privința ierarhiei eclesiastice. Astfelu epărcchie episcopali și monastirile române (5), se ocupara apoi cu încetulu de clerulu serbu, aragandu-si acest'a, mai târziu, cu violința, o supremația usurpatoriă asupr'a clerului și nămului român, că cum l'aru fi euceritu cu sabi'a, seu l'aru fi adusu cu sine, că o turma de sclavi, din Turcia, unde ei însiși în fapta nu erau decât veritabili sclavi.

Dupa batalia dela Pultav'a, imperatul Rusiei Pentru I începe resbelu cu Sultanulu Turciei; încheierea păcei urmata între densii, produse unu rezultatu forte tristu pentru Principatele române Moldov'a și Tîer'a-romănescă. Simpatiele lor pentru Muscali fuseră înșă cu amaraciune recompensate; căci o multime de famii boieresci și poporane, mai cu sēma din Moldov'a, emigrara și se asediara în Russi'a (6); eara domniele nationale se usurpara, devenindu a fi conduse de nisce arendatori venetici și antinationali; această umihre natională tinu dela 1716 până la revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu 1821.

Pelānga acestea, Moldov'a a mai suferitu și alte mari dănni la 1777 Bucovin'a deveni sub dominațiunea Austriei, și Bassarabi'a se luă de Russi'a la 1812; eara la 1853 Russi'a proclamă prin manifestu de resbelu că ia amanetu ambel Principate române.

În același intervalu, în care se petrecura enumeratele catastrofe, adică dela finele seculului șapte-spre-diece până la acestu din urmă tristu evenimentu din secululu presinte, natiunea și eclesi'a română în genere a facutu și ore-care restaurări și înaintări progresive:

În prim'a jumătate a acelu seculu se introduc scōle elementare prin tôte satele române din Banatu, Ungari'a și Transilvani'a pentru studiulu limbii române, cu ajutoriulu cărților didactice tiparite în limb'a propria, mai antăiu la Vienn'a și pe urma continuate în tipografiile din Bud'a și Sabiiu.

În a două jumătate a acelu seculu esu la lumina și primii muguri ai literaturii române, dezvoltandu-se treptatu în proporțiuni progressive până în tempulu nostru. La această ilustra cultura si-au meritele lor respectabili atâtu Românii ortodoxi de pretotindeni, câtu și Românii gr. catolici din Transilvani'a; dara spatiulu nu ne ierta a potē specifică în amenuntu această corporațiune comună pe terenulu literariu.

Eara dupa progresele semnificative nationale în genere din secululu curgatoriu, numărămu cele următoare:

Comun'a macedona-română din Pest'a este cea d'antăiu, care adoptă și introduse la anul 1808, în biseric'a și scōl'a sea, cărțile religioase și scolastice ce esista în limb'a română la confratii lor din partea stānga a Dunărei. (Va urmă.)

Unu devotamentu pentru Americ'a.

În diu'a cea din urma, în carea se desbatu adresa în corpulu legislativu alu Franciei, partid'a oppositiunala aduse unu amendamentu, în urm'a cărui'a camer'a franceza eră să întretieșă în adresa unu pasagiu privitoriu la triumfele A-

mericii libere și la fericitățile Franciei pentru acestu triumfu Unulu din corifeii oppositiunei, d. Pelletan, rosti cu ocașiunea acest'a următoarele cuvinte, atât de onorifice pentru republic'a americana și presedintele ei, cari cuvinte le reproducemu și noi dupa „Consc. nationala“:

„Astadi, dișe d. Pelletan, ori ce discussiune este de prisosu; căci la ôr'a candu ve vorbescu, spata victorioșă a lui Grant și Sherman a resolutu cestiunea. Richmond este luat; rebeliunea sclavagista este abatuta și republic'a americana este restabilită în maiestós'a sea unitate. De patra ani Americ'a Nordului pōrta sarcin'a resbelului civile, și nici odata, în asta eruda cercare, ea n'a avutu ideia d'a suspende libertățile publice; ea n'a deschisu asta usia a arbitrarului prin carea crim'a a trecut asiă de desu. . . Ea a lasatu poterea executiva a se aperi sub foculu inamicului cu legalitatea.

„Asta pagina a istoriei americane este pagin'a de onōre a seculului alu XIX. Presedintele Lincoln a simțitu, ca tinēă sōrtea lumii nōue în mănile sele; a radicalu anim'a sea la înalțimea situațiunei; a desființiatu sclavi'a; a fondatu a două ôra glorioșă republica americana.“

Și de-si camer'a franceza n'a priimitu acestu amendamentu, totusi este unu testimoniū stralucitu de marimea cauzei staturilor—unite americane, deca în unulu din cele mai de frunte corpuri reprezentative ale lumii i se aduce unu devotamentu atât de caldurosu. „Consc. nat.“ termina referat'a sea asupr'a acestui obiectu cu următoarele cuvinte memorabile:

„Amendementulu a fostu respinsu cu tôte astea, și Adress'a pusa la votu în totale, s'a priimitu. 15 membri ai oppositiunei au votatu contr'a ei. Numerulu este micu, dar ide'a, ce ei susținu, este mare. Viitoriulu este alu ei.“

S a b i i u în 16/28 Aprile. Ni se spune din sgomotulu fimei, ca prin unele tinuturi concetatiunii nostri neromâni starniescu pe lângă poporulu nostru, că elu însuși să se rōge la locurile mai înalte, a nu se introduce înca legea dietala pentru întrebuintiarea egală a limbilor țierei. Ori câtu se pare de neprobabilă această faimă, carea stă în cea mai flagrantă contradicere cu dorințele seculare și cu nenumeratele suplicări ale poporului nostru din tôte părțile, totusi pōte să fie intr'ens'a ce-va adeveru în urm'a modului, cu care sa motivēza acea pretensiune. Se dișe adeca mai departe, ca se spune Româniloru, ca deca se va introduce această lege, atunci, nepotendu învetiă ampoiatiu limb'a română asiă curendu, va trebui sa se introduca pela judecatori talmaci; acesti'a se voru dotă din fondulu țierei, și fiindca acest'a se formēza din contribuțiunile locuitoriloru, pentru aceea, spre a acoperi acele spese urcate, va trebui sa se urce și mai tare contribuțiunea. Acest'a e unu argumentu, care asupr'a masseloru poporului mai totdeună are efectulu doritu, și cu atât'a mai vertosu acum, candu contribuțiunile au ajunsu atât'a de multe și de grele, și candu lângă greutatele acestea se mai adause și unu atât'a de sterpu că celu trecut, în urm'a cărui'a o parte mare chiaru a țieraniloru nostri manānca pāne cumperata de prin piatiele orașelor. Dar cu câtu e mai elocuinte argumentulu, cu atât'a mai multu este datorința noastră a face atenti pre inteliginții poporului nostru asupr'a acestei impregiurări, dupa a cărei aflare suntemu siguri ca nu voru lipsi a lumină poporulu asupr'a lucrului și a-i spune, ca intimidările acestea sunt cu totulu nețemeinice, ca la învetiarea limbilor patriei este indatoratu fiacare dirigatoriū publicu, care are de a face cu poporulu, și ca, spre a se dotă talmaci, nu se va urcă contribuțiunea nici cu o pară frānta!

S a d u lângă Sabiiu în 13 Apriliu, 1865. Prea On. Domnule Redactoru! Eri pela 1½ ôra dupa amēdi comun'a noastră a fostu cercetata de unu focu cumplitu, că care bețrānii nostri nu-si aducu aminte a se fi mai întemplat. Acelu elementu infioratoriu în tempu de 2 ôre a mistuitu casele și siurile a 39 de familii cu tōta averea lor!—Această primejdia a fostu cu atât'a mai infiorătoare, cu câtu fiindu di de târgu la Sabiiu, o parte din locuitori erau dusi la târgu, și iarasi fiindu tempulu celu mai întetitoriu pentru economi'a de câmpu, o alta parte erau în câmpu la lucru, și în comună nu se aflau decâtu muerile cu copiii și căți-va barbati; cari cu dirigatori'a și preotimea în frunte au cercatu cu energiă totu ajutoriulu potinciosu spre domolirea elementului, ceea ce cu ajutoriulu tulumbelor locale și a cătoru-va vecini Cisnadieni cu tulumbele sosite de acolo ni-au și succesu. —

Caus'a escārei focului nu se scie cu securitate; se presupune înșă, ca unu copilu de 7 ani, alu cărui tata eră dusu în câmpu și mum'a sea la mōra, jucandu-se în siura s'au vedintu fugindu în casa, dupa care indată s'au și aprinsu siur'a, în care momentu fiindu și ventu, tōta vecinatatea se află în flacara, carea atât'a de iute s'a latitu, încātu seracii nenorociti n'au potutu scapă decâtu cu viēt'a!—Și ce eră mai

(4) Elu fuse supusu la dictatur'a unui „Adlatu“ teologu iesuitu, ce i se impuse că conducatoriū în tôte afacerile eclesiastice. — Vedi istori'a bisericēșă de Petru Maioru Protopopu greco-cat., §. 5. pag. 98.

(5) Ce sōrte au avutu monastirile și calugariu remis sub convertitul Metropolitulu Atanasia, se pōte vedē totu în istori'a bisericēșă de Petru Maioru; și din „Tanguirea monastirei Silvasiului“, publicata în Bucimulu, nr. 3—5 inclusivu, anul 1863.

(6) Vedi Istori'a lui Cantemiru.

infioratoriu, a fostu, ca tocmai in cas'a, unde fugise nenorocitul copilu, acest'a impreuna cu o sora mai mica si unu frate in leaganu s'au aflatu mistuiti de infioratoriulu elementu. Asemenea si unu altu copilu in etate de 4 ani, ai carui parinti neaflandu-se acasa, ne mai aflandu-lu se crede ca asemenea a cadiutu jertfa flacarei. Totu la nenorocitul parinte, carui'a i mistui foculu 3 copii, ce-i aveá, i-au arsu si doi boi si o vaca, cu cari se chrania. S'au mai aflatu arsi si doi cai si alte 5 vite cornute, cu totulu 10 capete. Pagub'a pâna acumu nu s'au pretiuitu, se dá in sa cu socotel'a, ca snie aprópe la 20,000 fl. v. a.; destulu ca 39 familii au remasu sub ceriulu liberu si in usile ómeniloru! - In acestu momentu infioratoriu au contribuitu fôrte multu spre alinarea doreriloru nóstre sosirea P. On. nostru Inspectoru cercualu, Dlu Petru Rosc'a, carele cá unu parinte bunu alu cercului seu, vedindu din Sabiu primejdi'a, si fiindu-i binecunoscuta positiunea de unde esiá flacar'a, in grab'a cea mai mare s'au aruncatu intr'unu caru, care tocma venia la noi, si sosindu, cu energia au imbarbatatu pre ómenii, si insusi dandu ajutoriu au priveghiatu pâna la mediulu noptiei, insuflându si mangaindu pre acesti nenorociti! Eara astadi desu de diminétia avisandu pre comunele vecine despre nenorocirea nóstra, le-au invitatu a dá concursulu loru de mila spre alinarea fómiei nenorocitorulu; la care indata au concursu proprietariulu de fabrica, D. Michailu Sill cu 8 galete faina de cucuruзу si D. arendatoru Michailu Lupu cu 6 galete, ambii din Cisanadia, carea in present'a dlui Inspectoru s'au si impartitu *); caroru domni binefacatori li se aduce in numele nenorocitorulu cordiala multiamita. Eara Prea Onoratulu Domnu Inspectoru cercualu pentru neobosit'a sea staruintia si ingrijire i aducemu prin acest'a in numele comunei cea mai cordiala multiamita publica!

Dee Domnedieu, cá primejdi'a, ce a venitu asupr'a nóstra din negrij'a nóstra, sa fia o scóla pentru totu sufletulu!

Stanu Popovicu m. p.

Parochu gr. or.

De sub Pétr'a Craiului in 26 Martiu 1865. Domnule Redactoru! In nr. 22 alu „Tel. Rom.“ din anulu acest'a, mi facusi intr'o nota la o corespundintia a mea observarea urmatóre: „Coresp. si-aru castigá mari merite, déca aru aretá si calea, cum sa se radice starea (salarulu?) invetiatoriloru.“

Adeveratu ca erá tempulu pentru o asemenea observare, si inca atunci, candu toti intindu pre invetiatorii, ca nu-si facu destulu chiamarei loru. Dar pe cátu de aseptata a fostu o asemenea atentíunea, pe atátu de mare o ai pretinsu tocmai dela mine. Insa de m'asiu incumetá, fára a pretinde meritele amintite, ci pentru importantia causei, totu asiu dice ce-va, candu mi-ai respunde si D-Ta la acestea:

1) Cunoscú crestini nostri, cátu de de lipsa suntu invetiatorii pentru societate?

2) Ca invetiatorii intre cari classe ale societátiei se numera?

3) Ca servitiulu invetiatoriloru in care categoria sta? Se asemena cu alu judelui si notariulu, ori cu alu celoru mai inalti; ori cu altu altoru servitori mai de josu . . . ? si

4) Ca dela invetiatorii de adi, precum i vedemu fára sprijinu intru sustinerea loru si totusi cu atát'a luare de pe urma, pe ce basa se pretinde atát'a zelu? Pe aceea, ca ei aru imitá pre cei din evulu alu doilea si alu treilea, cari ostentiau fára rebonificare, ori pe aceea: Ca pe cari i aflámu invetiatori, fára de a 'ntrebá de sustinerea loru, — sa-i tragemu la respundere pentru serviciulu loru?

Intrebarea d'antáiu d'aceea o amu facutu, Dle Redactoru, pentruca scii, ca candu cine-va are lipsa de unu lucru necesariu, se si straduesce si jertfesce, cá sa si-lu procure cum se cuvine. Scii, ca chiaru si servitorii de curte suntu in multe locuri de lipsa, si fiindu astfelu, au si pláti potrivite, au mancare si haine si preste 50 fl. v. a. pe anu. Si asupr'a acestor'a se póte pune intrebarea la multe locuri: ca óre nu se poté si fára de ei? Dar pentru invetiatorii óre se póte pune o asemenea intrebare? CREDU, ca Dómne feresce! nu; asiá dar ei suntu prea de lipsa. Despre acest'a, cátu pentru mine, sa nu-mi respondi, pentru ca credu ca-mi vei spune, ceea ce desu ai totu scrisu, adeca: Ca o societate civilisata nu póte fi fára invetiatoria, fiind ca acesti'a producu societatei membri luminati si ómeni morali. Nici avuta nu póte fi societatea, déca nu i s'au aretatu modurile, cum sa-si manúiesca intrebările sale. Aru urmá dar cá sa sciu numai, ca cine trebuie sa se intereseze mai de aprópe, cá sa fia societatea ast-

felu, precum o dorimu noi? Cui se atribue crescerea altoru natuni luminate? Si cum s'a urmatu cu dênsele in asta privintia destulu de considerabila? Adeveratu cá ómenii candu suntu crescuti de mici in scóla si invetiatura, viindu in versta viét'i'a loru e atragátóre, se intielegu, nu-su spariosi, nici immorali, ci folositori societáti. Viét'i'a loru e mai dulce si mai usióra, necasurile si seraci'a le vedi mai rari. Asiá dar n'aru mai incapé vorbe, ci aru trebui sa scia si celu din urma, ca invetiatorii suntu de mare lipsa, si fiindu astfelu, aru trebui imbunatatita starea loru. La casu in sa candu crestini nostri totusi nu cunoscú lips'a invetiatoriloru, nu mai tramiteti (Cine? Redactorii? Red.) pre invetiatorii sa se tocmeasca cu ei; pentru ca ce voru contribuí ei la aceea ce nu cunoscú? Urméza intrebarea, ca ce e de facutu, pâna voru deveni a o cunósce? Eu eredu, ca este necesitate cá sa se hotarésca de obste salarie demne invetiatoriloru. Mai urméza ca cine sa le hotarésca si cine sa le impuna comunelor? Iarasi credu, ca cea d'antáiu aru cadé in competintia in scaunu Metropolitanu cá Inspectiune suprema pentru scóle, si ca aceea, care denumesce pe invetiatorii, ear impunerea aru cadé in competintia oficialatorulu, dirigatoriiloru séu (Inspectoriloru cercuali, cari incuviintieza si iau socotelele comunelor. Eata in felulu acest'a, si déca cunoscú si déca nu cunoscú crestini lips'a invetiatoriloru, aru fi modu d'a li se imbunatatí starea. (Va urmá.)

Varietáti si noutáti de di.

Despre calatori'a imperatului Alessandru dela Petropole spre Nizza la fiulu seu celu bolnavu de mórte, aflámu ca aceea s'a facutu cu o repeede deosebita. Din Petropole pâna la Parisu nu s'a mai schimbatu carulu de salonu imperatescu, ci numai la fiacare statiune au aseptatu ingenieri, cari au ceretatu starea carului. La fiacare statiune aseptá pre imperatulu si cáte unu telegramu din Nizza; celu din Berlinu lu cuprinse si unplu de cea mai adunca intristare. In Parisu n'a statu imperatulu mai multu decátu 20 minute, si conversarea cu Napoleonu, ce-lu salutá la drumulu feratu, d'abiá durá 5 minute. Suit'a imperatului Alessandru constá din vre-o 70 persóne. —

(Episcopii serbesci.) Pentru episcopí'a Carlstadtului Sinodulu Episcopiloru au alesu pre Administratorele de pâna acum, Archimandritu Nicolaievic. Episcopí'a din Timisióra, in urma protestului Romániloru, va remané vacanta pâna la decisiunea finala a causei bisericesci románo-serbe. —

Excellent'a Sea, Comandantele generalu in Ungari'a, Contelu Ioann Coronini-Cronberg, larogarea sea este eliberatu de postulu seu si pusu in pensiune; generalulu de Cavaleria Principele Fridericu de Liechtenstein, actualulu Comandante generalu in Banatu, este transpusu la Bud'a in aceeași calitate, ear loculu lui in Banatu lu va ocupá generalul Br. de Steininger.

(Pentru Asociatiunile románe.) Societatea literaria remána din Bucovina invita in nr. seu 4. pre toti autorii románi din Austri'a si din Romani'a, cari dorescu a li se aduce scrierile la cunoscintia publiculu cititoriu din Bucovina, criticandu-se in fói'a Societáti, a tramite la redactiunea acelei'a cáte unu esemplariu din scrierile loru. — Noi inca amu apostrofatu acest'a dorintia de repetite ori cu privire la tóte asociatiunile literarie románe, si ne aducemu aminte de o hotarire a ministeriulu moldóvanu (Panu) din anulu 1861, carea ne luámu voia a o reproduce cu ocaziunea acest'a pentru scrieriloru románi atátu de dincóce, cátu si de dincolo de Carpati. Eata acea hotarire: „Consiliulu ministerialu in sedint'a din 9 Septembrie 1861 nr. 9798, considerandu, ca fiacare Románu este detoriu a dá sprijinulu cuveninciosu intru conservatiunea nationalitatei románe, a incheiatu intre altele, cá fiacare literatoriu si librariu románu din Moldavi'a sa fia indemnátu a tramite in daru cáte unu esemplariu celu putinu din opurile romanesci edate de elu, pentru bibliotecele gimnasioloru románe, din Cernauti, Suceava, Brasiovu, Blasiu, Clusiu, Sabiu, Beiusiu, Aradu, Timisióra, pentru seminariulu románu din Oradea mare, Blasiu, Sabiu, Cernauti pentru bibliotec'a teologiloru románi din Vienna, din Gerla si din Lugosiu, in urma pentru bibliotec'a preparandiloru din Aradu. Acesta incheiare se aduce la cunoscintia publica, spre indemnarea si regul'a tolurorulu, caroru se cuvine, sperandu-se ca nimenea nu va remané nepátruinsu de folosulu celu mare ale acestoru dispositiuni, si ca toti autorii si editorii se voru grabí a contribuí prin asemenea lesniciósa daruire in folosulu nationalitatei.“ —

(O juna artista romána.) Amu vorbitu si noi in acestu diariu despre jun'a artista romána, domnisóra Ninitia Alessandrescu din Iasi. „Opiniunea nationala“ ne spune, ca tiner'a artista secerá si acum laurii in teatrele cele mai distinsé ale Italiei, si dreptu dovéda a assertelor sele aduce unu citatu din diariile italiene „Fama“ si „Gazetta dei Teatri“, unde se dice: Jun'a romána Ninitia Alessandrescu, despre a carei voce frumoasa amu mai vorbitu, cantá dóue bucáti, cu aceeași voce placuta, estinsa, de scóla alésa. Intre aceste dóue bucáti deosebiramu o romantia fôrte dulce, cantata cu accente, ce vinu dela anima si care gasescu o asiá libera esplosiune in cántulu si limb'a italiana. Ceealalta bucata, fu unu duetu din „Noptile lui Figaro“ de Mozart, cantatu impreuna cu domnisóra Tipka (Magiara. Red.) musica deliciósa deliciosamente espressa.“ —

Populatiunea Viennéi, dupa numerarea din 30 Novembre 1864. este in summ'a mare cea urmatóre: Strate 756, numere de case 10,459, case 9559, cutune si case nelocuite séu dirimate 900, familii 105,145 si suflete 550,294. Adaugendu-se si milit'ia in summa de 28,284 feciori, numerulu intregu alu locuitoriloru suite la 578,578 suflete. Pelánga numerarea din an. 1857. a crescutu numerulu familielor cu 15,348 ear alu sufletelor cu 102,356. —

*) Redactiunea „Tel. Rom.“ inca este gat'a a priimi ajutóre pentru nenorociti nostri frati, a le quietá in publicu si a le transpune la loculu cuvenitu. Red.)

Principatele române unite.

Vorbiseram și noi la timpul său despre unu cartelu între Austri'a și Romani'a, adeca despre unu felu de contractu, prin care cele două staturi se deoblega a-si dá afara unulu altui'a pre fugarii de milita, pre eriminalistii de rendu și pre recrutii fugari, fără inșă de a atinge și pre cei persecutati pentru crime politice. După mai multe negociațiuni între ambe guvernele, cartelulu e încheiatu acum definitiv. Noi notăm cu multamire acestu tractatu internaționalu, și credem, ca acela va contribui la bun'a contielegere între cele două guverne vecine. Voru fi póte unii, cari din privinție și interese private voru deplora acestu cartelu; noi inșă credem, ca condițiunile și punctele, asupr'a cărora s'a facutu invoirea suntu de natura că aceea, încátu nu voru fi spre pagub'a, ei de siguru spre folosulu, materialu și moralu și alu Transilvaniei, carea este angagiata mai de aproape în afaceri de totu felulu cu Romani'a.

Între proiectele de legi, ce s'au desbatutu în ceste din urma în consiliile ministrilor, salutăm că pre unulu din cele mai de trebuință și mai salutifere pentru țiera celu privitoriu la pressa. Sustinendu cu tota țaria cele ce diseram în privinția acest'a în numerulu nostru din urma, salutăm cu bucuria fericit'a idea a ministeriului Bózianu, credendu, ca descatusiandu-se libertatea de a scrie și de a publicá opiniunile cele câtu de diferite politice nu este mai puțin, decâtu a descatusiá mânilé și picioarele robului din lanturi ce-lu stringu. Dar dorindu Romani'e, că noue inșă, o lege, de pressa câtu de umana, câtu de liberala și câtu de practica, dorim totdeodata, că frații de dincolo sa se folosésca de libertátile constituționale ale țierei lor cu întielepțiune defecata, patriotismu sinceru, moderațiune romana și preste totu și cu mai bunu tactu, decum facura în anii din urma mai multe din foile lor. Căci pecátu e de adevératu, ca o pressa libera, carea inșă ea singura și-scie pune frêlu moderațiunei întielepțe, póte demascá abuzurile, póte descoperi defectele și póte aretá călile cele ducátore la mantuire: pe atát'a e de adevératu și aceea, ca o pressa, carea nu scie și nu va a cunoșce și părțile cele bune ale guvernelor, ci totu numai cele rele, care apoi le maresce și le potenciéza în infinitu, nu póte produce decâtu descuragiare, desgustu și esacerbare, — semintie de ventu, din cari nu potu resari făr' furtune.

„Reform'a“ din 11 Aprile reproduce unu cuventu bisericescu, rostitu în diu'a bunevestiri de Stefanu Badulescu în biseric'a Mani-brutari din Bucuresci. On. Redacțiune a „Reformei“ introduce cuventarea acest'a cu câte-va siruri, cari mutatis mutandis din nenorocire se potu aplicá și la noi. „Publicăm, dice, urmatoriulu cuventu cu cea mai viua placere în fói'a noastră; pentruca din nenorocire nici o fói'a ecclesiastica nu mai esista în capital'a Romani'e ortodoxe, această renumita cetate a lui Bucuru, carea fu zidita cá printr'o coincidentia divina îndata după luarea cetății lui Constantinu celu mare de către órdele barbare, și pentruca amvónele bisericelor noastre le vedem în cea mai mare parte multe, le vedem lipsite de predic'a religioasă, care e pânea sufletésca a poporului.“

Totu „Reform'a“ ne spune, ca în curendu va aparé unu dñuariu nou sub titulu „Criticul în partiálu“ sub redacțiunea d. I. M. Alessandrescu, cunoscutu publicului românului și cá poetu, séu celu puțin cá amicu alu poesiei.

Din caus'a unei bóle, ce grasséza de câte-va septemâni prin Russi'a și se numescé cium'a siberica, Romani'a, imitandu procedur'a altor staturi, inșă va tramite doi medici, între cari Dr. Felixu inspectorulu serviciului sanitaru, la Russi'a, spre a studiá caracterulu bólei acolo în fati'a locului și a luá și în Romani'a mesuri preventive în contr'a eii.

Prospectu politicu.

Dupacum amintiseram în numerulu nostru din urma, marele-principe clironomulu tronului din Russi'a, Nicolau Alexandroviciu a reposatu în nóptea spre 12/24 Aprile la Nizza în urm'a unei bóle de creeri și de meduv'a spinárei. Nascutu la anulu 1843, 20 Sept., în Sea inșă nu plinise dara 22 ani ai vietiei se. Marele-principe, de-si a portatu mai multe demnitáti înalte, între cari și comandatur'a asupr'a unui regimentu austriacu de infanteria și a unui'a prussescu de cavaleria, totusi n'a luat parte activa la politica, fiindu inșă din copilaria debilu și bolnaviciosu. Din anulu trecut principelu fusese logoditu la princes'a Dagmar din Dani'a, sor'a regelui din Greci'a, carea împreuna cu regin'a muma-sea a și fostu de fatia la patulu mirelui seu, candu și dete sufletulu. Caracterula tinerului mare-principe, se dice a fi fostu blandu și amabilu. Clironomi'a tronului russescu trece acum asupr'a fiului alu doilea alu Imperatului, Alessandru Alexandrovic, nascutu în 10 Maiu 1845.— Imperatulu Alessandru

Redactoru respundiatoriu Zacharia Boiu.

din Russi'a a trecut în 22 Aprile cu cea mai mare repejune prin Parisu, alergandu spre Nizza, unde a sositu cu puțin înainte de mórtea fiului seu. Despartirea pe veci'a a acestui'a de către parinti, frati și mirésă se dice a fi fostu sfâșiatóre de inima.

Punctulu principalu inșă, asupr'a cărui'a se îndrepta politica, astadi este Americ'a, de unde aflăm două eveniminte de cea mai mare însemnătate: unulu, ca generalulu confederatiloru Lee, încungiuratu de tóte părțile de armatele uniunistiche, în 9 Aprile c. n. a capitulatu cu tota armat'a sea, unu evenimentu, prin care poterea staturilor de médiadi este frânta de totu. Mai totdeodata cu această scire atátu de imbucurátore pentru staturile de média-nópte și pentru caus'a umanității preste totu, alta novela grabesce a ne spune, ca renumitulu presiedinte alu staturilor unite Lincoln a fostu impuscatu în nóptea din 2/14 Aprile de mâni ucigasie și a și moritu, și ca asemenea atentatu s'aru fi facutu și asupr'a vietiei Secretarului de statu Seward, despre care inșă este 'ndoiéla, ca óre mai restaurá-se-va de ranele seale ori nu. Astfelu dar unu evenimentu de cea mai mare bucuria merse mâna în mâna cu altulu de cea mai profunda intristare!

Cátu de impunátore și de temuta se arata poterea Americi'e médiopțiale după invingerea revoluțiunei dela médiadi, se vede între altele și de acolo, ca după assertulu unei fói englesesei imperatulu Napoleonu îndata ce aflá de caderea Richmondului, făcú întrebare la guvernulu englesescu, ca acest'a n'aru fi aplecatu a face cu Franci'a o alianția defensiva se ofensiva, la casu candu staturile—unite aru încercá vreunu atacu asupr'a Messicului ori a Canadei? Fói'a englesésca adauge, ca Engliter'a inșă n'a respunsu, dar obiectulu de siguru se va aduce înainte parlamentulu, și propunerea Franciei se va reieptá, căci Engliter'a de candu cu resboiulu din Crime'a e satula de alianțiile Franciei. Novel'a acest'a o 'nregistrám, fără de a i dá cu pripire prea mare crediamentu. —

Franci'a este preocupata de calatori'a Imperatului, carea după scirile cele mai noue se va amaná pâna pe capetulu lui Aprile și va durá cam 2 luni. Din caus'a mórtei clironomului de tron russescu Imperatulu a ordínatu jale de curte în decursu de 9 zile.

La imprumutulu messicanu, ce se face în Parisu, s'au subscrisu pân'acum vre-o 700 mill.

Regelul Belgiloru, care în urm'a unei reeci caduse la patu, după telegramele mai noue se afla pe calea re'nșanetosiárei

Se pare, ca Turci'a inșă va sa imiteze actele altor guverne europene și sa secularizeze tóte bunurile mosielor din imperati'a sea. Sultanulu Abdulu Aziz fără 'ndoiéla va dá prin acest'a o proba mare de curagiu, căci se póte prevedé, ca o astfelu de mesura va provocá totu fanatismulu religianaru alu Musulmaniloru.

La bundulu nemțiescu Bavari'a, Saxoni'a și Hesen—Darmstadt voru sa propune—deca va consimți și Austri'a cu planulu lor, — că Austri'a și Prussi'a sa declare, ce s'au facutu din parte-le pentru realizarea celor hotarite în 6 Aprile? și ca n'aru aflá cu cale a conchiamá staturile (diet'a) schleswig-holsteiniana, spre a se declará în privinția dorințelor țierei? Jurnalule austriace dicu, ca o asemenea propunere, că césta din urma, s'aru fi facutu Prusiei din partea Austriei; cele prusse sustinu din contra, ca atare propunere au urmatu din partea guvernului prussescu către celu austriacu. Ce este aici adevérulu, e anevoi'a de hotaritu; atát'a inșă e siguru, ca Prussi'a va sa admita spre desbatere la diet'a schleswig—holsteiniana numai cestiuni interne și finantiale, nu inșă și cele de dreptulu de statu, în urm'a cărui'a ducatele aru avé voia a hotari singure asupr'a sórtei lor.

Senatululu italianu a reieptatu legea pentru stergerea pedepsei de mórte cá un'a, carea în impregiurările cele neliniscite de fatia aru fi funesta pentru țiera, 'mputinandu numai casurile, unde vine a se aplicá pedeps'a cu mórte, între cari unulu este atentatulu asupr'a regelui. E 'ntrebarea, ce cale va aflá acum guvernulu, căci camer'a legislativa a priimitu această lege. — Asemenea a reieptatu senatululu și legea pentru vendiarea drumurilor ferate ale statului.

Intr'o parte a esemplarelor nr. din urma în necrologulu Rv. D. Vicariu Maniu au remasu afara anii vietiei, cari suntu 68. —

Burs'a din Vienn'a 17/29 Aprile 1865.

Metalicele 5%	71 70	Actiile de creditu	186 20
Imprumutulu naț. 5%	75 75	Argintulu	106 50
Actiile de bancă	801	Galbinulu	5 12 1/2

Editur'a și tipariulu tipografiei archidieceșane.